

ב"ק כח.

#1 שמות פרק: לג-לד - וכי יפתח איש בור או פי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור: בעל הבור ישלים כסף וישב לבעליו והמת יהיה לו:

#2 רש"י שם - שור או חמור - הוא הדין לכל בהמה וחיה שבכל מקום שנאמר שור וחמור אנו למדין אותו שור שור משבת שנאמר למען ינוח שורך וחמורך מה להלן כל בהמה וחיה כשור שהרי נאמר במקום אחר וכלל בהמתך אף כאן כל בהמה וחיה כשור ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם נב):

#3 שו"ת מהר"ם מרוטנברג חלק ד ס' רלה - ועל אבן נגף שנתן שמעון לפני פתח ביתו הפתוח לחצר ביי"הכנ לא מבעי אבן נגף אלא אינו רשאי לתת שום דבר בקרקע הקהל בלי רשותם ויש להסיר דלא גרע מנשברה כדו ברה"ר שיש להסיר החרסים (ב"ק כח). ואפי' כיחו וניעו יש להסיר ולהרים מכשול מדרך בני עמנו.

#4 מס' בבא קמא נ:

מתני': החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור - חייב.

גמ': אמר רב: בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו, אלמא קסבר: חבטה, קרקע עולם הוא דמזקא ליה; ושמואל אמר: להבלו וכ"ש לחבטו, וא"ת: לחבטו אמרה תורה ולא להבלו, התורה העידה על הבור ואפילו מלא ספוגין של צמר. מאי בינייהו? איכא בינייהו דעבד גובה ברה"ר, לרב - אגובה לא מיחייב, לשמואל - אגובה נמי מיחייב.

#5 רש"י שם

להבלו - משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום חבטו.

קרקע עולם - ואינו שלו.

שמואל אמר להבלו - חייבה תורה כדקאמרינן ואע"ג דהבלא ממילא אתי ליה וכ"ש לחבטו דאיהו עבד ליה חבטה.

ואם תאמר - דוקא לחבטו ולא להבלו דהא ממילא הוא ואיהו לא עבדיה.

התורה העידה על הבור - דכתיב בור סתם.

ואפילו מלא ספוגין של צמר - דליכא חבטה.

מאי בינייהו - מכדי היכא דמת בו בין לרב בין לשמואל חייב ואפילו נבקעת כריסו או נשברה מפרקתו מחייב נמי רב דאיכא למימר הבלא נמי קטלתיה ואפי' נשברה רגלו וכיחש איכא למימר מחמת הבל הבור חלה וכיחש מה לי אי טעמא דחיובא משום חבטה מה לי משום הבל.

דעבד גובה - תל גבוה עשרה ברה"ר ועלה שם שור ונפל דהכא ליכא הבלא אלא חבט.

#6 תוספות שם

איכא בינייהו דעבד גובה - ה"נ הוה מצי למימר דנפל דרך אחוריו דלרב לא מיחייב אלא דרך פניו דאיכא הבל אי נמי בבור שרחבה יותר על עומקה דליכא הבל כדאמרינן (לקמן נא): וחדא נקט.

#7 רא"ש מסכת בבא קמא פרק ג:ד

מתני' נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים. [דף כח:] מוקי לה רב בנטנפו כליו במים ובדלא אפקרינהו. וליכא לאוקימנא בדאפקרינהו דאם כן על היזק כלים פטור דהוי בור. ועל היזק גופו פטור דרב סבר בור שחייבה עליו תור' להבלו ולא לחבטו וקרקע עולם הזיקתו. הלכך לא מצי מוקי לה אלא בדלא אפקרינהו דהוי ממונו וחייב בהיזק כלים. ושמואל מוקי לה בהיזק הגוף דכיון שהוזק במקום נפילת המים אף על גב שקרקע עולם הזיקתו חייב דשמואל לטעמיה דאית ליה בור שחייבה תורה להבלו וכל שכן לחבטו. ובהיזק כלים ליכא לאוקמה דשמואל סבר בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו הוי בור. והלכתא כשמואל בדיני:

#8 שיטה מקובצת ב"ק כח:

אבל הוא עצמו פטור וכו'. לא מצי למימר כגון שהוזק הוא עצמו במים כגון שנכנסו בעיניו או בפיו והוזק דלישנא משמע וכו' כמו שכתבו בתוספות. ובאפקרינן ליכא לאוקמי וליחייב הוא עצמו משום בור דרב סבר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו. לשון הרא"ש ז"ל.

#9 חזון איש ב"ק ס' יג

צקורנסא וטרשי, והנה צזרק לים אין כאן רק גרם טורח שאין כאן שום שינוי צמטצע ולא קרינן ליי נזק, אצל מחיי למטצע לריך טעם ולכאורה אי מחיי לכלי קצול וטרשי מקרי נזק, ואפשר דצמטצע קל להחזיר לורתה וגם אין לורתה רק סימנא לא חשצין ליי רק לגרם טורח, ומ"מ נראה דאין למידין מכאן למקיס אחר וכל פגם צכלי שפוחת כספה מקרי נזק אף שאפשר לאומן לתקיה, וכש"כ צחיסרו שזה חשיב גס צמטצע נזק וכדאמר צשייפא צשופינא. וכן עינפו כליו חשצין נזק כדאמר צ"ק כ"ה צ ומשמע אפי' אפשר להעציר הטינוף וכן מצואר צהדיא נדה נ"ח אי דאם נכתס בצגד ציד השואל חייב לצצסו, ונראה דמראה מקרי מליאות וכשמכצסו יולר צגד מלוצן וחשיב הכתס נזק והליצון תיקון מהודש.

(3) ומיהו דוקא צצטל חי שייך לומר דכל שאפשר לחזור צרפואה לקדמותו לא קרינן ליי נזק אלא קרינן ליי גרם טורח, אצל כלי שפגמו לעולם מקרי נזק שזה שאומן מתקנו הוא כלי חדש ואין כלי חוזר לקדמותו לעולם ודוקא צחי שיש לו כח להרפא מעלמו צמקריס רציס ואף צמקום שמרפאים צסמא הוא רק עוזר לרפואה של כח החי שאין הסמים מרפאים צשר המת, והלכך קרי ליי לעולם חזרה לקדמותו אצל לא צכליס, ואמנם מלינו צשני מקריס שאמרו צגמי דגס צשאר חפלים אפשר להחזיר לקדמותו והוא צזרק מטצע לים צאפשר לצר אמוראי להעלותו, וצמחיי

ב

חלוקים רב ושמואל (לקמן דף נ:): בנוגע לחיוב של בור. רב סובר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו, ושמואל סובר להבלו וכ"ש לחבטו. ומבואר בגמרא שם דאיכא בינייהו דעבד גובה כרה"ר שלרב פטור ולשמואל חייב.

עיינן ברש"י (נ: ד"ה מאי בינייהו) שאף לרב בור חייב אם תמות הבהמה בבור כשנבקעת כריסו או נשברה מפרקתו "דאיכא למימר הבלא נמי קטלתי". ונראה שרב סובר שכדי שיתחייב משום בור דרוש שיחול שם מזיק בחפצא של הבור כי דוקא חפצא שחל בו שם מזיק מחייב את הבעלים, ברם כדי שהבור יחשב לחפצא של מזיק צריך שיהיה בו הבל, וההבל הוא גופו של הבור שהכורה עשה. ואילו קרקע הבור היתה במקומה גם לפני הכרייה וגם בלי עשיית הבור, ובגלל הקרקע לבדה לא חל בחפצא שם מזיק דבור. (13) בהתאם לכך סובר רב שבור שחייבה עליו תורה להבלו, כלומר, בעשיית הבור שיש בו הבל עשה חפצא שחל בו שם מזיק דבור. ברם אחר שכבר חל שם מזיק בבור, מצטרפים ההבל והקרקע של הבור לחפצא של הבור המזיק. ולכן חייב אפילו על נזק שנעשה מחבטה בקרקע שבבור וכדפרש"י. ברם יעויין לקמן (נב:--נג.). שלדעת רב בור חייב רק בשנפל השור לפניו ממש באופן שאף הבלו הזיקו, אך בשנפל לאחוריו שאין ההבל מזיק פטור על החבטה בקרקע. חזינן שלרב הבל מעכב אף בעצם מעשה הנזק ולא רק בחלות השם של מזיק בחפצא דבור.

וי"ל, שלפי רב חלות השם דמזיק שחלה בבור תלויה באופן הנזק. כשההבל מזיק מהוה הבור חפצא

להשתמש בבור מכאן והלאה לכ"ע יכול למונעו שהרי לפני שגזל פשיטא שיכול למונעו לכ"ע וכדמבואר בפנים.

(13) רבינו זצ"ל אמר שחסר מעשה עשיית חפצא של מזיק בקרקע לבדה כי הקרקע נמצאת שם לפני שכרה את הבור.

של מזיק וחייב על הכל - בין על ההבל בין על החבטה. אולם כשההבל לא הזיק (בנפל השור לאחוריו) לא הוי הבור חפצא של מזיק וכאילו נפל מחוץ לבור על קרקע עולם דעלמא, ולפיכך פטור.

ג

אליבא דשמואל המחייב בור משום חבטו, נחלקו בתוס' (דף נ: ד"ה לשמואל כו') אם הוא מחייב רק כשנחבט בתוך הבור או אפילו נחבט בקרקע עולם מחוץ לבור. ונראה בביאור המחלוקת שלדיעה המחייבת אף בנחבט מחוץ לבור סובר שמואל שהמחייב של בור הוא התקלה, ולכן בור חייב בכל אופן אף בשנחבט מחוץ לבור. מאידך לדיעה השניה סובר שמואל שבור מחייב רק אם הבור יעשה את הנזק בקרקע של הבור דהיינו בגוף הבור. ובכך דומה בור לשאר המזיקים המחייבים דוקא כשהנזק נעשה בגופו של המזיק. (עיינן באות א).

יוצא לפי"ז שלשיטת רב בור מחייב דוקא מדין חפצא של מזיק כשאר הניזקין. ואילו אליבא דשמואל לפי הדיעה הראשונה שבתוס' בור מחייב מדין מיוחד של תקלה ואע"פ שאין הנזק נעשה בגופו של הבור, ובכך אין דין הבור שוה לדיני שאר הניזקין. ברם לדיעה השניה שבתוס' גם אליבא דשמואל תלויה חלות הדין של בור בחלות שם מזיק בחפצא של הבור ובנזק שנעשה בגופו של הבור. ובכך שמואל דומה לרב, אלא שחלוקים בקביעת חלות השם של מזיק בחפצא של הבור. אליבא דרב חלות השם של מזיק נקבעת רק ע"י הבל הבור, ואליבא דשמואל חלות השם מזיק שבבור חלה בלי הבל וכשיש לבור רק קרקע.

ופעם אמר מרן רבינו זצ"ל שאין עשיית המזיק שיך בקרקע לבדה שהרי גם לפני הכרייה הקרקע יכולה להזיק את הנופל בה, וא"כ הכרייה לא עשתה המזיק כי אף בלי כרייה קרקע נחשבת לחפצא של מזיק. ברם בעשיית הבל בבור הכורה עשה חפצא של בור מזיק חדש.